

Судова експертиза в адміністративних справах: процесуально-правовий та доказовий аспекти

Вікторія Пономаренко

завідувач сектора товарознавчих та гемологічних досліджень, заступник завідувача відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності, Сумський науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України, м. Суми, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0009-0002-0952-8322>, e-mail: vika.ponomarenko1986@gmail.com

Досліджено правову природу судової експертизи в адміністративному судочинстві України, визначено її місце в системі доказів, проаналізовано підстави та порядок призначення експертизи.

Ключові слова: адміністративне судочинство; судова експертиза; докази; спеціальні знання.

Forensic Examination in Administrative Cases: Procedural, Legal and Evidentiary Aspects

Viktoriia Ponomarenko

The legal nature of forensic examination in administrative proceedings in Ukraine has been investigated, its place in the evidence system has been determined, and the grounds and procedure for appointing an examination have been analyzed.

Keywords: administrative proceedings; forensic examination; evidence; special knowledge.

Адміністративне судочинство України спрямоване на захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин. Специфіка таких спорів зумовлює необхідність використання спеціальних знань, без яких встановлення фактичних обставин справи є неможливим або ускладненим. У цьому контексті судова експертиза виступає одним із найважливіших інструментів доказування, що забезпечує об'єктивність та обґрунтованість судового розгляду.

Судова експертиза є одним із ключових процесуальних засобів доказування в адміністративному судочинстві. Вона спрямована на з'ясування обставин справи, що потребують спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла. В умовах зростання кількості адміністративних спорів, пов'язаних із публічно-правовими відносинами, значення судової експертизи постійно зростає. В адміністративних справах — це процесуальна дія, що полягає у проведенні експертного дослідження за дорученням суду з метою надання висновку з питань, які потребують спеціальних знань і мають значення для правильного вирішення справи.

Правове регулювання судової експертизи в адміністративному судочинстві здійснюється, зокрема, такими нормативно-правовими актами:

- Законом України «Про судову експертизу» [1];
- Кодексом адміністративного судочинства України (далі — КАСУ) [2];
- процесуальними нормами та підзаконними актами, що регламентують діяльність судових експертів.

Процесуальні норми адміністративного судочинства визначають умови, порядок призначення експертизи, права та обов'язки експерта, а також вимоги до оцінки висновку експерта судом.

Суд призначає експертизу у разі необхідності встановлення обставин, що мають значення для справи та потребують спеціальних знань у відповідній галузі. Підставами для призначення експертизи є:

- наявність спірних або неочевидних фактичних даних;
- недостатність інших доказів;
- обґрунтоване клопотання учасників справи;
- ініціатива суду з метою всебічного та повного з'ясування обставин справи.

Експертиза може бути призначена як на стадії підготовчого провадження, так і під час розгляду справи по суті.

В адміністративному судочинстві найчастіше застосовуються такі види експертиз:

- економічна (зокрема, щодо визначення розміру збитків, правильності нарахувань);
- товарознавча;
- будівельно-технічна;
- земельно-технічна;
- інженерно-технічна;
- екологічна;
- почеркознавча та технічна експертиза документів.

Вибір виду експертизи залежить від характеру спірних правовідносин та предмета доказування. Згідно зі ст. 102 КАСУ, суд признає експертизу у справі за клопотанням учасників справи або з власної ініціативи, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання. Також відповідно до ст. 104 КАСУ учасники справи мають право подати до суду висновок експерта, підготовлений на їхнє замовлення [2].

Висновок експерта є самостійним видом доказу (п. 5 ч. 2 ст. 72 КАСУ). Він не має наперед встановленої доказової сили (ч. 2 ст. 108 КАСУ) та підлягає оцінці судом у сукупності з іншими доказами за правилами, визначеними у ст. 90 КАСУ [2].

Суд, оцінюючи експертний висновок, враховує вимоги ст. 101 КАСУ:

- повноту та обґрунтованість дослідження;
- відповідність висновків поставленим питанням;
- дотримання експертом вимог законодавства та методик дослідження;
- компетентність і неупередженість експерта [2].

У разі виникнення сумнівів щодо правильності або повноти висновку суд має право призначити додаткову чи повторну експертизу.

На практиці виникають проблеми, пов'язані з:

- формулюванням питань, що виходять за межі спеціальних знань експерта;

- підміною правової оцінки фактичними висновками експерта;
- затягуванням строків розгляду справи у зв'язку з проведенням експертизи.

Зазначені проблеми потребують подальшого наукового осмислення та вдосконалення процесуального регулювання.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що подолання існуючих проблем у сфері судової експертизи є критично важливим для забезпечення права на справедливий суд. Оптимізація процесуального регулювання має бути спрямована на чітке розмежування компетенцій експерта та суду, що унеможливить перебирання експертами функцій правосуддя та забезпечить дотримання розумних строків розгляду справ. Лише комплексний підхід, що поєднує наукове обґрунтування та законодавчі зміни, дозволить мінімізувати ризики експертних помилок і підвищити загальну ефективність правосуддя.

Судова експертиза в адміністративних справах є важливим процесуальним інструментом, що забезпечує реалізацію принципів законності, об'єктивності та справедливості судового розгляду. Її ефективне застосування сприяє правильному встановленню фактичних обставин та ухваленню обґрунтованих судових рішень, що має ключове значення для захисту прав учасників публічно-правових відносин.

Отже, судова експертиза є ефективним інструментом доказування в адміністративному судочинстві, особливо у справах, пов'язаних зі складними фінансовими, технічними чи оціночними питаннями. Її правильне призначення та професійне проведення мають істотне значення для ухвалення законного і справедливого судового рішення.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 30.01.2026).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 30.01.2026).